

ศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา*

ธนภูมิ ปองเสียม** และ พยอม ธรรมบุตร***

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) บริบทเชิงพื้นที่ บริบทเชิงการท่องเที่ยวของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ (2) ประเมินศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา วิธีการศึกษา (1) สัมภาษณ์บริบทเชิงพื้นที่ และตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา (2) สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวและผู้นำชุมชน จำนวน 25 คน และ (3) สอบถามความพึงพอใจต่อศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวจากนักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 400 คน

ผลการศึกษาพบว่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.87$, S.D.=0.47) ซึ่งจำแนกเป็นศักยภาพรายด้าน ได้ดังนี้ (1) ด้านทรัพยากรท่องเที่ยวของพื้นที่ อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.05$, S.D.=0.51) (2) ด้านการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.77$, S.D.=0.53) (3) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน นักท่องเที่ยวและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.76$, S.D.=0.61) และ (4) ด้านกิจกรรม การเรียนรู้และการปลูกจิตสำนึกอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.90$, S.D.=0.56) ทั้งนี้การศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์ แผนงาน/โครงการ ทำให้เกิดการพัฒนากการท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยคำนึงถึงความสมดุลทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม แบบบูรณาการอย่างมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ศักยภาพ การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

* ส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาตรี สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา จังหวัดพะเยา

** นักศึกษาปริญญาเอก

*** อาจารย์ประจำสาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา

The Potential of Tourism Resources in Ayutthaya Province*

Thanaphum Pongsangiam** and Payom Dhamabutra***

Abstract

The aims of this research were (1) studying the contextual of area based and tourism based in Ayutthaya and (2) evaluating the potential of tourism resources in Ayutthaya. The method of this research were (1) surveying on the area based and inspecting on internal tourism resources of Ayutthaya province, (2) interviewing 25 samples who worked as involved government officials, tourism operators and community leaders, and (3) making an inquiring on the satisfactions of tourism attractions from 400 Thai tourists.

The results of this research showed that the attraction potential of Ayutthaya province was at a high level ($\bar{x}=3.87$, S.D.=0.47). It was divided into 4 aspects; (1) the potential of tourism resources was at a high level ($\bar{x}=4.05$, S.D.=0.51), (2) the potential of sustainable resources management was at a high level ($\bar{x}=3.77$, S.D.=0.53), (3) the potential of participation among communities, tourists and other participants was at a high level ($\bar{x}=3.76$, S.D.=0.61), and (4) the potential of learning activities and awareness was at a high level ($\bar{x}=3.90$, S.D.=0.56). The study of tourist attraction potential can be use to determine strategic plan or project in order to develop and increase the tourism efficiency in Ayutthaya Province. The development that realized on the balancing of economic, social, culture and environment will lead to the participated integration of all sectors for sustainable development.

Key words: Potential; Tourism Development; Sustainable

* Part of Dissertation for the Degree of Doctor of Philosophy Program in Tourism Management, College of Management, University of Phayao, Phayao Province.

** Ph.D, Student.

*** Faculty Member, Tourism Management, College of Management, University of Phayao.

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่อำนวยความสะดวกให้แก่ประเทศเป็นอย่างยิ่ง ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม จากข้อมูลขององค์การการท่องเที่ยวโลก (United Nations World Tourism Organization-UNWTO) ได้พยากรณ์แนวโน้มการเติบโตของการท่องเที่ยวโลก และประเมินการว่าเมื่อถึงปี พ.ศ. 2563 จะมีนักท่องเที่ยวเดินทางระหว่างประเทศจำนวน 1,600 ล้านคน โดยมีการคาดการณ์ว่า เอเชีย ตะวันออกและแปซิฟิก เอเชีย ตะวันออกกลาง และแอฟริกา จะมีอัตราเติบโตมากกว่าร้อยละ 5 ต่อปี เปรียบเทียบอัตราเฉลี่ยของโลกซึ่งคาดการณ์ไว้ ร้อยละ 4.1 ต่อปี (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2554) นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางเข้ามายังประเทศไทย ปี พ.ศ. 2556 ที่ผ่านมามีจำนวนนักท่องเที่ยว 26.7 ล้านคน อัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้น ร้อยละ 19.60 เมื่อเปรียบเทียบกับปีที่ผ่านมา (กรมการท่องเที่ยว, 2557) โดยปรับตัวดีขึ้นทุกกลุ่มตลาด ทั้งทางด้านจำนวนนักท่องเที่ยวและค่าใช้จ่ายสำหรับการเดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทย เมื่อสิ้นวิกฤตอุทกภัยในประเทศไทย แม้ว่าจะเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบภายในประเทศไทยบ้าง อาทิ การลอบวางระเบิดในพื้นที่กรุงเทพฯ การลอบวางระเบิดในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้และเหตุการณ์ชุมนุมจากปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองไทย ซึ่งก็เป็นเพียงผลกระทบในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของประเทศไทยที่มีการพัฒนาดีขึ้น คือ สถานที่ท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยว สาธารณูปโภค และการพัฒนาอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว โดยผู้ประกอบการมีระดับความพึงพอใจมากที่สุดในเรื่องการประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยว เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศไทยกับประเทศในกลุ่มอาเซียนและจีน ผู้ประกอบการมีความเห็นว่า ประเทศไทยเป็นอันดับหนึ่งในเรื่อง

ความเป็นมิตรของประชาชน และความคุ้มค่าในการท่องเที่ยว (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2556)

ประเทศไทยยังมีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลาย ได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (Natural Tourism Resources) ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน และโบราณวัตถุ (Archeological and Historical Resources) ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม (Cultural Tourism Resources) ซึ่งในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทยจะมีความแตกต่างกันไป ด้วยระยะเวลาอันยาวนานที่ดินแดนอันเป็นที่ตั้งของประเทศไทยในปัจจุบัน ได้สั่งสมอารยธรรมเป็นมรดกตกทอดสืบมา และได้กลายเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่อำนวยความสะดวกให้แก่ประเทศอย่างมหาศาล ไม่ว่าจะเป็นสถานที่ท่องเที่ยว กิจกรรมและวัฒนธรรม ประเพณีที่สะท้อนให้เห็นถึงความเจริญในอดีต และดึงดูดความสนใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเยี่ยมเยือนเมืองไทย โดยเฉพาะภาคกลาง ซึ่งมีกรุงเทพมหานครเป็นศูนย์กลางการปกครองประเทศ มีปราสาทราชวัง วัดวาอาราม โบราณวัตถุเป็นจำนวนมาก มีวิถีชีวิตวัฒนธรรมความเป็นอยู่อันหลากหลาย รวมทั้งงานประเพณีพื้นบ้านที่แตกต่างออกไปของแต่ละท้องถิ่น มีแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติมากมายทางแถบชายฝั่ง ตะวันออกที่ได้รับความนิยมและรู้จักไปทั่วในหมู่นักท่องเที่ยว โดยเฉพาะจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นจังหวัดที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญและมีโบราณสถานมากมาย (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2554)

จังหวัดพระนครศรีอยุธยาหรือกรุงศรีอยุธยา อดีตราชธานีไทย ศูนย์กลางการเมืองการปกครองในอดีต เมื่อครั้งยังมีความเจริญรุ่งเรืองมั่งคั่ง เหล่าบรรดาพ่อค้าวานิชต่างชาติทั้งทางด้านซีกโลก ตะวันออกและซีกโลกตะวันตกต่างก็เดินทางมาเจริญสัมพันธไมตรี และค้าขายกับกรุงศรีอยุธยาเป็นอย่างมาก จนทำให้อาณาจักรกรุงศรีอยุธยามี

ความยิ่งใหญ่ในแถบดินแดนพื้นที่สุวรรณภูมิ และด้วยความที่เป็นราชธานีที่ยาวนานถึง 417 ปี ก่อให้เกิดการสั่งสมอารยธรรมที่มีการผสมผสานของสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนต่างชาติต่างศาสนามากมายที่เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร จนสามารถหล่อหลอมวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2310 กรุงศรีอยุธยาได้ถูกทำลายลง เหลือไว้แต่เพียงซากโบราณสถาน โบราณวัตถุให้กับอนุชนรุ่นหลังได้ระลึกถึงเหตุการณ์ในครั้งอดีต และส่งผลให้จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางมากราบไหว้สักการะ เยี่ยมโบราณสถานและพักผ่อนหย่อนใจในช่วงวันหยุดเป็นจำนวนมาก สถิตินักท่องเที่ยวในปี 2555 มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว จำนวน 6,066,545 คน เป็นชาวไทย จำนวน 4,490,161 คน และชาวต่างชาติ จำนวน 1,576,384 คน และในปี 2556 จำนวน 6,226,424 คน เป็นชาวไทย จำนวน 4,569,785 คน และชาวต่างชาติ จำนวน 1,656,639 คน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2556) ซึ่งเป็นการเพิ่มขึ้น ร้อยละ 2.64 การเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยวเป็นการส่งผลต่อเศรษฐกิจเป็นอย่างมากทำให้มีเงินหมุนเวียนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว มีการสร้างงานสร้างอาชีพและสร้างรายได้ให้กับคนในท้องถิ่น แต่ในทางกลับกันการเพิ่มขึ้นของจำนวนนักท่องเที่ยวที่มีมากก็ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม ประเพณี วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ ค่าครองชีพของคนในพื้นที่เพิ่มสูงขึ้น ด้านสังคม การเกิดอาชญากรรมเพิ่มขึ้น เป็นแหล่งยาเสพติด สังคมมีความแออัด ในด้านวัฒนธรรม เกิดการบิดเบือนวัฒนธรรม การลอกเลียนศิลปะ การเปลี่ยนค่านิยม และด้านสิ่งแวดล้อม ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรการท่องเที่ยว สภาพแวดล้อม การบุกรุกทรัพยากรการท่องเที่ยว การบดบังทัศนียภาพจากสิ่งปลูกสร้างที่เกิดขึ้นใหม่ การ

ทำลายธรรมชาติ มลภาวะเพิ่มขึ้นในอากาศ น้ำและเสียง (ศรีญา วรากุลวิทย์, 2551) เพื่อให้การส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาตลอดทุกฝ่ายต้องยึดหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ จะต้องเป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ที่ดำเนินการควบคู่กันไป มีการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรทางธรรมชาติ หรือทรัพยากรทางวัฒนธรรม ให้คงสภาพเดิมไว้ให้มากที่สุด ไม่ถูกทำลายไป กระตุ้นจิตสำนึกของคนในท้องถิ่นให้พยายามดูแลรักษา และปกป้องทรัพยากรการท่องเที่ยวเหล่านั้น โดยไม่กระทำการใด ๆ ที่เป็นผลเสียต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว เพียงเพื่อหวังผลประโยชน์ส่วนตน และให้ความรู้ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยว เพื่อตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวที่ตนเดินทางเข้าไปเยือน และให้ความร่วมมือกับชุมชนในท้องถิ่นในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อันเป็นมรดกตกทอดของคนในท้องถิ่นนั้น ๆ ให้คงสภาพที่ดีต่อไปนาน ๆ (ไพฑูรย์ พงศบุตร, 2548) เพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน ควรจะให้ชุมชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ด้วย

การศึกษากระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อรองรับการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในพื้นที่อย่างยั่งยืน จึงได้ศึกษาบริบทเชิงพื้นที่ บริบทเชิงการท่องเที่ยว และศึกษาระดับศักยภาพของการท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่แท้จริงเป็นอย่างไร เพื่อนำศักยภาพที่มีอยู่มากำหนดยุทธศาสตร์แผนงาน/โครงการ เพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่มีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงความสมดุลทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม แบบบูรณาการอย่างมีส่วนร่วมของทุกภาคฝ่าย เพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาบริบทเชิงพื้นที่และบริบทเชิงการท่องเที่ยวของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีการศึกษา

การศึกษาศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยว จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ (1) ศึกษาข้อมูลบริบทเชิงพื้นที่และบริบทเชิงการท่องเที่ยวของจังหวัดและ (2) ประเมินระดับศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ (1) กลุ่มผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาการท่องเที่ยวหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 10 คน ได้แก่ สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา กรมศิลปากร อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา องค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา เทศบาลเมืองอโยธยา สถานีตำรวจท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา กลุ่มงานยุทธศาสตร์พัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และสำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (2) ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว จังหวัดพระนครศรีอยุธยาจำนวน 10 คน ได้แก่ ผู้แทนจากผู้ประกอบการด้านที่พัก การขนส่ง ร้านอาหาร ร้านจำหน่ายสินค้าที่ระลึก บริษัทท่องเที่ยว (3) ผู้แทนชุมชนจำนวน 5 คน ได้แก่ ชุมชนวัดพนัญเชิง ชุมชนวัดใหญ่ชัยมงคล ชุมชนเมืองอโยธยา ชุมชนเมืองวิหารพระมงคลบพิตร ชุมชนวัดหน้าพระเมรุ และ (4) นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 400 คน

เครื่องมือที่ใช้ ประกอบด้วย (1) แบบสำรวจชุมชนศึกษา และแบบตรวจสอบทรัพยากร

การท่องเที่ยว (2) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบมีโครงสร้าง ใช้สัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวในหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน และ (3) แบบสอบถามด้านศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ใช้สอบถามความคิดเห็นต่อแหล่งท่องเที่ยว กับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ (1) ข้อมูลจากแบบสำรวจชุมชนศึกษาแบบตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยวและข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์นำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา จัดเป็นหมวดหมู่ในแต่ละด้านเพื่อกำหนดเป็นเนื้อหาในการสร้างแบบสอบถามกับนักท่องเที่ยวต่อศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา (2) ข้อมูลจากแบบสอบถามใช้สถิติเชิงพรรณนา แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ แจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ข้อมูลจากแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประเมินค่าใช้วิธีของ Likert ในการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวภายในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดังนี้ (1) ศักยภาพด้านทรัพยากรท่องเที่ยว (2) ศักยภาพด้านการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน (3) ศักยภาพด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน นักท่องเที่ยวและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและ (4) ศักยภาพด้านกิจกรรมการเรียนรู้และการปลูกจิตสำนึก

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาบริบทเชิงพื้นที่ พบว่าจังหวัดพระนครศรีอยุธยา หรือ กรุงศรีอยุธยาอดีตราชธานีของไทย ที่ตั้งอยู่บนที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นราชธานีที่มีความเจริญทางการเมือง การปกครอง และมีวัฒนธรรมที่รุ่งเรืองแห่งหนึ่ง สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 ทรงสถาปนากรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีเมื่อ พ.ศ. 1893 กรุงศรีอยุธยาเป็นศูนย์กลางของประเทศสยามสืบต่อยาวนานถึง 417 ปี อันมีพระมหากษัตริย์ปกครอง 33 พระองค์ จาก 5 ราชวงศ์ คือ ราชวงศ์อู่ทอง

ราชวงศ์สุพรรณภูมิ ราชวงศ์สุโขทัย ราชวงศ์ปราสาททอง และ ราชวงศ์บ้านพลูหลวง กรุงศรีอยุธยาสูญเสียเอกราชให้แก่พม่า 2 ครั้ง ครั้งแรกใน พ.ศ. 2112 สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงกู้เอกราชคืนมาได้ ใน พ.ศ. 2127 และเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 พ.ศ. 2310 สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงกอบกู้เอกราชได้ในปลายปีเดียวกัน แล้วทรงสถาปนากรุงธนบุรีเป็นราชธานีแห่งใหม่ กวาดต้อนผู้คนจากกรุงศรีอยุธยาไปยังกรุงธนบุรี เพื่อสร้างบ้านเมืองแห่งใหม่ให้มั่นคง แต่กรุงศรีอยุธยาก็ไม่ได้กลายเป็นเมืองร้างยังมีคนที่รักถิ่นฐานบ้านเดิมอาศัยอยู่และมีราษฎรที่หลบหนีไปอยู่ตามป่ากลับเข้ามาอาศัยอยู่รอบ ๆ เมืองรวมกันเข้าเป็นเมือง จนทางการยกเป็นเมืองจัตวา เรียกว่า “เมืองกรุงเก่า” ครั้นในสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงยกเมืองกรุงเก่าขึ้นเป็นหัวเมืองจัตวาเช่นเดียวกับสมัยกรุงธนบุรี หลังจากนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้จัดการปฏิรูปการปกครองทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค การปกครองส่วนภูมิภาคนั้นโปรดให้จัดการปกครองแบบเทศาภิบาลขึ้นโดยให้รวมเมืองที่ใกล้เคียงกัน 3-4 เมือง ขึ้นเป็นมณฑล มีข้าหลวงเทศาภิบาลเป็นผู้ปกครอง โดยในปี พ.ศ. 2438 ทรงโปรดให้จัดตั้งมณฑลกรุงเก่าขึ้น ประกอบด้วยหัวเมืองต่าง ๆ คือ กรุงเก่าหรืออยุธยา อ่างทอง สระบุรี ลพบุรี พรหมบุรี อินทร์บุรี และสิงห์บุรี ต่อมาโปรดให้รวมเมืองอินทร์และเมืองพรหมเข้ากับเมืองสิงห์บุรี ตั้งที่ว่าการมณฑลที่อยุธยา และต่อมาในปี พ.ศ. 2469 เปลี่ยนชื่อจากมณฑลกรุงเก่าเป็นมณฑลอยุธยา ซึ่งจากการจัดตั้งมณฑลอยุธยามีผลให้อยุธยามีความสำคัญทางการบริหารการปกครองมากขึ้น การสร้างสิ่งสาธารณูปโภคหลายอย่างมีผลต่อการพัฒนาเมืองอยุธยาในเวลาต่อมา จนเมื่อยกเลิกการปกครองระบบเทศาภิบาล ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 อยุธยาจึงเปลี่ยนฐานะเป็นจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจนถึงปัจจุบัน

จังหวัดพระนครศรีอยุธยาตั้งอยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร 75 กิโลเมตร โดยทางรถไฟ 72 กิโลเมตร และ ทางเรือ 177 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 2,556.64 ตารางกิโลเมตร หรือ 1,597,900 ไร่ ลักษณะภูมิประเทศ เป็นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึง พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นทุ่งนา ไม่มีภูเขา ไม่มีป่าไม้ มีแม่น้ำไหลผ่าน 4 สาย ได้แก่ แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำป่าสัก แม่น้ำลพบุรีและแม่น้ำน้อย รวมความยาวประมาณ 200 กิโลเมตร มีลำคลองใหญ่น้อย 1,254 คลอง เชื่อมต่อกับแม่น้ำเกือบทั่วบริเวณพื้นที่และแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 16 อำเภอ 209 ตำบล 1,459 หมู่บ้าน องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาลนคร 1 แห่ง เทศบาลเมือง 4 แห่ง เทศบาลตำบล 31 แห่ง องค์การบริหารส่วนตำบล 121 แห่ง มีประชากรรวม 796,279 คน

บริบทเชิงการท่องเที่ยวของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า สถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีดังนี้ (1) บริเวณเกาะเมืองและพื้นที่โดยรอบเขตอำเภอพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ พระราชวังหลวงหรือพระราชวังโบราณ วัดพระศรีสรรเพชญ์ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา ศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์ วิหารพระมงคลบพิตร วัดใหญ่ชัยมงคล วัดไชยวัฒนาราม วัดพนัญเชิงวรวิหาร หมู่บ้านญี่ปุ่น เป็นต้น (2) บริเวณอำเภอบางปะอิน และอำเภอบางไทร เช่น พระราชวังบางปะอิน วัดนิเวศน์ธรรมประวัติ ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร (3) บริเวณอำเภอนครหลวง อำเภอท่าเรือ เช่น ปราสาทนครหลวง วัดสะตือ และศิลปหัตถกรรมท้องถิ่น เช่น มีดอรัญญิก (4) สถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ บริหารโดยเอกชน ได้แก่ ปางช้างแลเพนียด พิพิธภัณฑ์ล้านของเล่นในเขตอำเภอพระนครศรีอยุธยา (5) ตลาดน้ำขึ้นชื่อได้แก่ ตลาดน้ำอโยธยา ตลาดน้ำวัดท่าการ้อง ในเขตอำเภอพระนครศรีอยุธยา และตลาดน้ำทุ่งบัวชม ในเขตอำเภอมโนรมย์ (6) การท่องเที่ยวแบบ Night Tour

ล่องเรือชมแสงสียามค่ำคืนกับบรรยากาศริมสายน้ำ เจ้าพระยา รอบเกาะเมือง ผ่านสถานที่สำคัญ วัด โบราณสถาน ที่ประดับไฟไว้อย่างงดงาม และชม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านริมน้ำ ในเขต อำเภอพระนครศรีอยุธยา และ (7) การท่องเที่ยว แบบโฮมสเตย์ ได้แก่ โฮมสเตย์ใบเฟิร์น โฮมสเตย์ บ้านผัก โฮมสเตย์คลองรางจระเข้ โฮมสเตย์อำเภอ บางไทร และโฮมสเตย์เกาะเกิด อำเภอบางปะอิน ของฝากของที่ระลึกจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่ ขึ้นชื่อ ได้แก่ ไรตีสายไหม ขนมบ้าบิ่น ผลไม้แช่อิ่ม ข้าวเกรียบ ขนมเค้ก และเครื่องใช้บนโต๊ะอาหาร มีด สีนํ้า ผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) และเมนูกุ้งเผา ปลาเผา

พฤติกรรมของนักท่องเที่ยว พบว่า (1) นักท่องเที่ยวเคยเดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัด พระนครศรีอยุธยา (ร้อยละ 90) และไม่เคย เดินทางมาท่องเที่ยว (ร้อยละ 10) (2) ลักษณะการ เดินทางมาท่องเที่ยวนิยมเดินทางมาท่องเที่ยวกับ กลุ่มเพื่อน ๆ (ร้อยละ 56.7) รองลงมาคือมา กับ ครอบครัว (ร้อยละ 33.3) (3) มาด้วยพาหนะ รถยนต์ส่วนบุคคล (ร้อยละ 83.3) รองลงมาด้วย รถโดยสารสาธารณะ (ร้อยละ 10.0) (4) นักท่องเที่ยว จะนิยมเดินทางมาในช่วงวันหยุดนักขัตฤกษ์ (ร้อยละ 73.3) รองลงมาคือเดินทางมาท่องเที่ยวใน วันเสาร์-วันอาทิตย์ (ร้อยละ 20.7) ซึ่งนักท่องเที่ยว จะไม่นิยมพักค้างคืน (5) นักท่องเที่ยวไม่พักค้าง คืน (ร้อยละ 86.7) รองลงคือ มาเลือกพักค้างคืน (ร้อยละ 13.3) หากนักท่องเที่ยวที่เลือกที่จะพัก ค้างคืน (6) ประเภทของที่พักที่นักท่องเที่ยว เลือกพักค้างคืนมากที่สุดคือโรงแรม (ร้อยละ 80.0) รองลงมาคือรีสอร์ท (ร้อยละ 13.3) และ (7) วัตถุประสงค์เดินทางมาเพื่อท่องเที่ยวและ พักผ่อน (ร้อยละ 70.0) รองลงมาคือไหว้พระและ ปฏิบัติธรรม (ร้อยละ 16.7)

ศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวมี ศักยภาพที่ระดับมาก ($\bar{x}=4.05$, $S.D.=0.51$) ดังนี้ (1) มีทรัพยากรทางด้านวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์

วิถีชีวิตที่มีเอกลักษณ์และมีความดึงดูดใจ มี ศักยภาพที่ระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.36$, $S.D.=0.71$) (2) มีวิวทิวทัศน์ที่สวยงาม เหมาะสมกับการ พักผ่อนและกิจกรรมท่องเที่ยว มีศักยภาพที่ระดับ มาก ($\bar{x}=4.20$, $S.D.=0.76$) (3) การเดินทางเข้าถึง พื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ถนนมีป้ายบอกทาง และ บริการรถประจำทาง มีศักยภาพที่ระดับมาก ($\bar{x}=3.96$, $S.D.=0.76$) (4) มีทรัพยากรธรรมชาติที่ โดดเด่นมีศักยภาพที่ระดับมาก ($\bar{x}=3.96$, $S.D.=0.88$) (5) สภาพภูมิอากาศและที่ตั้งของ แหล่งท่องเที่ยวมีความเหมาะสมต่อการท่องเที่ยว มีศักยภาพที่ระดับมาก ($\bar{x}=3.90$, $S.D.=0.71$) และ (6) ศักยภาพของพื้นที่เอื้อต่อการพัฒนา สิ่งอำนวยความสะดวกในอนาคต มีศักยภาพที่ ระดับมาก ($\bar{x}=3.90$, $S.D.=0.75$)

ศักยภาพด้านการจัดการทรัพยากร อย่างยั่งยืน มีศักยภาพที่ระดับมาก ($\bar{x}=3.77$, $S.D.=0.53$) ดังนี้ (1) มีแผนยุทธศาสตร์ส่งเสริม เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มีศักยภาพที่ ระดับมาก ($\bar{x}=4.06$, $S.D.=0.69$) (2) มีการจัดการ ด้านการให้บริการที่มีคุณภาพแก่นักท่องเที่ยว มีศักยภาพที่ระดับมาก ($\bar{x}=3.96$, $S.D.=0.80$) (3) มีการจัดสรรพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว แบ่งเขต พื้นที่ที่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสม กับสิ่งอำนวยความสะดวก มีศักยภาพที่ระดับ มาก ($\bar{x}=3.90$, $S.D.=0.71$) (4) การจัดการด้าน ความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินต่อ นักท่องเที่ยวและในพื้นที่มีศักยภาพที่ระดับมาก ($\bar{x}=3.60$, $S.D.=0.77$) (5) การกำหนดขีดความ สามารถในการรองรับของพื้นที่เพื่อป้องกัน ผลกระทบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว มีศักยภาพ ที่ระดับมาก ($\bar{x}=3.60$, $S.D.=0.89$) และ (6) มีการ จัดการขยะ คุณภาพน้ำใช้และน้ำทิ้งที่มี ประสิทธิภาพมีศักยภาพที่ระดับมาก ($\bar{x}=3.50$, $S.D.=0.90$)

ศักยภาพด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน นักท่องเที่ยวและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง มีศักยภาพที่

ระดับมาก ($\bar{x}=3.76$, S.D.=0.61) ดังนี้ (1) มีการสร้างเครือข่ายด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มีศักยภาพที่ระดับมาก ($\bar{x}=3.93$, S.D.=0.78) (2) ประชาชนในท้องถิ่นได้รับประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ มีการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวมีศักยภาพที่ระดับมาก ($\bar{x}=3.86$, S.D.=0.89) (3) ชุมชนและผู้เกี่ยวข้องได้ประโยชน์ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม มีศักยภาพที่ระดับมาก ($\bar{x}=3.80$, S.D.=0.84) (4) มีโอกาสในการรับการสนับสนุนงบประมาณการพัฒนาท่องเที่ยวจากภาครัฐ ภาคเอกชนและองค์กรต่าง ๆ มีศักยภาพที่ระดับมาก ($\bar{x}=3.70$, S.D.=0.70) และ (5) ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีความเข้มแข็งมีศักยภาพที่ระดับมาก ($\bar{x}=3.50$, S.D.=0.77)

ศักยภาพด้านกิจกรรมการเรียนรู้และการปลูกจิตสำนึก มีศักยภาพที่ระดับมาก ($\bar{x}=3.90$, S.D.=0.56) โดยแยกเป็นรายด้านดังนี้ (1) มีวิธีการสื่อความหมายของแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายและเหมาะสมกับความสนใจของนักท่องเที่ยว ($\bar{x}=4.00$, S.D.=0.78) มีศักยภาพที่ระดับมาก (2) มีกิจกรรมที่สามารถให้ประสบการณ์เป็นที่น่าพึงพอใจและมีความคุ้มค่าในการเรียนรู้แก่นักท่องเที่ยวมีศักยภาพที่ระดับมาก ($\bar{x}=4.00$, S.D.=0.83) (3) มีกิจกรรมหลากหลายที่เหมาะสมกับพื้นที่และเอื้อต่อการส่งเสริมการปลูกจิตสำนึกที่ดีต่อแหล่งท่องเที่ยว มีศักยภาพที่ระดับมาก ($\bar{x}=3.86$, S.D.=0.86) และ (4) มีกิจกรรมรณรงค์ส่งเสริมสร้างความตระหนักต่อผลกระทบด้านทรัพยากรแก่ชุมชน นักท่องเที่ยว และองค์กรต่าง ๆ มีศักยภาพที่ระดับมาก ($\bar{x}=3.76$, S.D.=0.81)

อภิปรายผลการศึกษา

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีศักยภาพด้านทรัพยากรท่องเที่ยว ด้านการจัดการทรัพยากร ด้านการมี

ส่วนร่วมของชุมชน นักท่องเที่ยวและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ด้านกิจกรรมการเรียนรู้และการปลูกจิตสำนึกอยู่ในระดับที่มาก ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ศักยภาพด้านทรัพยากรท่องเที่ยวของพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีระดับศักยภาพในระดับที่มาก ซึ่งจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีทรัพยากรทางด้านวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตที่มีเอกลักษณ์และดึงดูดใจ มีวิวทิวทัศน์ที่สวยงาม เหมาะสมกับการพักผ่อนและกิจกรรมท่องเที่ยว การเดินทางเข้าถึงพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวมีถนนที่ดี มีป้ายบอกทางชัดเจน และบริการรถประจำทางที่สามารถเลือกใช้บริการได้หลากหลาย มีที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว มีความเหมาะสมต่อการท่องเที่ยวซึ่งอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานคร และที่จะได้รับการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในอนาคตที่มากซึ่งสอดคล้องกับที่คั่นสนียวุฒยาภาธีรกุล (2551) ได้กล่าวถึงศักยภาพขององค์ประกอบแหล่งท่องเที่ยวต้องมีจุดดึงดูดความสนใจหรือมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ มีความโดดเด่นและมีเอกลักษณ์ ความงดงามทางสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมรวมถึงความมีชื่อเสียงและความเป็นที่ยอมรับทางประวัติศาสตร์และภูมิปัญญาอันชาญฉลาดของคนในอดีต ซึ่งจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกประเภททางวัฒนธรรม เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2554 ณ กรุงคาร์เธจ ประเทศตูนิเซีย จากความมีชื่อเสียงของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวช้อย่อย ๆ เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่จูงใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวนั้นซ้ำอีกในอนาคต (ปณิศา มีจินดา และ ศิริวรรณ เสรีรัตน์, 2554)

ด้านการจัดการทรัพยากร มีศักยภาพอยู่ในระดับที่มาก ซึ่งจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีแผนยุทธศาสตร์ส่งเสริมเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มีการจัดการด้านการให้บริการที่มีคุณภาพแก่นักท่องเที่ยว มีการจัดสรรพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว

แบ่งเขตพื้นที่ที่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับสิ่งอำนวยความสะดวก มีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่เพื่อป้องกันผลกระทบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว มีการจัดการด้านความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว และมีการจัดการขยะคุณภาพน้ำใช้และน้ำทิ้งที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับร้ำไพพรรณ แก้วสุริยะ (2544) รายงานว่าจะต้องคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของพื้นที่ ทั้งระบบนิเวศ สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมท้องถิ่น คำนึงถึงการมีส่วนร่วมในการจัดการของประชาชนท้องถิ่น คำนึงถึงการท่องเที่ยวให้ความรู้และประสบการณ์ต่อนักท่องเที่ยว ด้วยความปลอดภัยและสุขภาพอนามัย คำนึงถึงการมีจิตสำนึกต่อการรักษาสีงแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการจัดการทรัพยากรที่ยั่งยืน

ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน นักท่องเที่ยวและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง มีศักยภาพอยู่ในระดับที่มาก ซึ่งจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีการสร้างเครือข่ายด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นได้รับประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ มีการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยว ซึ่งชุมชนและผู้เกี่ยวข้องได้ประโยชน์จากการอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม ซึ่งหน่วยงานภาครัฐของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้มีการสนับสนุนงบประมาณการพัฒนาการท่องเที่ยว และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีความเข้มแข็งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งสอดคล้องกับสุรินทร์ สุริยวงศ์ (2553) รายงานว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของชุมชน แต่ทำให้ชุมชนเกิดความตระหนักและเห็นความสำคัญของทรัพยากรท่องเที่ยว ซึ่งยืนยันได้ว่ารูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมที่ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงสามารถนำไปใช้เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ต่อไปในอนาคต

ด้านกิจกรรม การเรียนรู้และการปลูกจิตสำนึก มีศักยภาพอยู่ในระดับที่มาก ในแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีรูปแบบและวิธีการสื่อความหมายของแหล่งท่องเที่ยว ที่หลากหลายและเหมาะสมกับความสนใจของนักท่องเที่ยว มีกิจกรรมที่สามารถให้ประสบการณ์เป็นที่น่าสนใจและมีความคุ้มค่าในการเรียนรู้แก่นักท่องเที่ยว มีกิจกรรมหลากหลายที่เหมาะสมกับพื้นที่และเอื้อต่อการส่งเสริมการปลูกจิตสำนึกที่ดีต่อแหล่งท่องเที่ยว มีกิจกรรมรณรงค์ส่งเสริมสร้างความตระหนักต่อผลกระทบด้านทรัพยากรแก่ชุมชนนักท่องเที่ยว และองค์กรต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับพยอม ธรรมบุตร (2546) รายงานว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวนับเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในยุคปัจจุบัน เพราะการท่องเที่ยวมิได้หมายความว่าเพียงแค่การเดินทางไปชมโบราณสถาน อนุสาวรีย์ ความงดงามของธรรมชาติเท่านั้นแต่เป็นการที่นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับชุมชนเจ้าบ้าน เช่น การดำนา การเกี่ยวข้าว การร่วมพิธีบายศรีสู่ขวัญ เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมทั้งหมดจะเป็นประสบการณ์ที่อยู่ในความทรงจำของนักท่องเที่ยวและกิจกรรมดังกล่าวมักก่อให้เกิดการกระจายรายได้แก่ชุมชน

สรุป

จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีศักยภาพทางการท่องเที่ยว อันประกอบด้วย ด้านทรัพยากรท่องเที่ยว ด้านการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและศักยภาพด้านกิจกรรม การเรียนรู้และการปลูกจิตสำนึก ทุกด้านอยู่ในระดับที่มาก โดยมีทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ที่เป็นจุดดึงดูดให้นักท่องเที่ยว ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่เป็นจำนวนมาก และเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน ในการนำศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในแต่ละด้านมา

กำหนดเป็นแผนของโครงการพัฒนาพื้นที่ เพื่อรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยว ในแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. หน่วยงานของภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยว ควรนำศักยภาพในด้านต่าง ๆ ที่มีอยู่มาเป็นเครื่องมือในการวางแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ โดยให้ภาคเอกชน ชุมชน และนักวิชาการ เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนและพัฒนาการท่องเที่ยวแบบบูรณาการ เพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในพื้นที่

2. หน่วยงานภาคเอกชน ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการท่องเที่ยว ควรให้การสนับสนุนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัด โดยให้ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในการพัฒนาการท่องเที่ยว และให้การสนับสนุนการกระจายรายได้ให้ทั่วถึงแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่ไม่กระจุกตัวในใดที่หนึ่ง

3. ชุมชน ควรให้ความร่วมมือในการพัฒนาการท่องเที่ยว และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของจังหวัด ตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรการท่องเที่ยว

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2554). *แผนยุทธศาสตร์และกลยุทธ์พัฒนาการท่องเที่ยว พ.ศ. 2555-2559*. กรุงเทพฯ: กองวิชาการท่องเที่ยว.
กรมการท่องเที่ยว. (2557). *สถิตินักท่องเที่ยว 2013*. ค้นเมื่อ 15 มีนาคม 2557, จาก <http://www.tourism.go.th/home/details/11/221/621#>
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2554). *HIGHLIGHT THAILAND*. กรุงเทพมหานคร. ค้นเมื่อ 15 มีนาคม 2557, จาก http://www.tatnews.org/tat_release/detail.asp?id=5415

_____. (2556). *จุลสารวิชาการการท่องเที่ยว 2/2556*.
_____. (2556). *ฐานข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงการตลาด*. กรุงเทพฯ. ค้นเมื่อ 15 มีนาคม 2557, จาก http://marketingdatabase.tat.or.th/ewtw3c/ewt_news.php?nid=1621
ปณิศา มีจินดา และ ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2554). *การกำหนดยุทธศาสตร์ความสามารถทางการแข่งขันและความยั่งยืนสำหรับการท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาวหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประเทศไทย*. รายงานวิจัย คณะบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
พยอม ธรรมบุตร. (2546). *เอกสารประกอบการเรียนการสอนหลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์*. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
ไพฑูรย์ พงศบุตร. (2548). *การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ*. สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เล่มที่ 27.
ราไพพรรณ แก้วสุริยะ. (2544). *ท่องเที่ยวยั่งยืน (ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์) ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ*. กรุงเทพฯ: อนุสารออส.
คันสนีย์ วุฒยาภาธิกุล. (2551). *มาตรฐานการท่องเที่ยวยกระดับคุณภาพการท่องเที่ยว*. สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
ศรัณยา วรากุลวิทย์. (2551). *ปฐมนิเทศสหกรณ์การท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: สามลดา.
สุรินทร์ สุริยวงศ์. (2553). *รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ต่อการเป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน*. คุษณินพนธ์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต คณะพัฒนาการท่องเที่ยว, มหาวิทยาลัยแม่โจ้.